

תעודה

קובץ מחקרים של בית הספר למדעי היהדות וארכאולוגיה
ע"ש חיים רוזנברג

לב-לג

מְלֵאכַת מַחְשֶׁבֶת

מחקרים במדעי היהדות מוגשים לפרופסור
בצלאל בריכוכבא

בהגיעו לגבורות

חלק א

עורכי הכרכים:

סטפני בינדר, אשבל רצון וינון שבטיאל

חברי הוועדה האקדמית של כתב העת:
דוד אסף, יורם כהן, משה מורגנשטרן, ורד נעם,
ישי רוזן-צבי, יובל רוטמן, דלית רום-שילוני

מזכיר המערכת: עומר מיכאליס

עריכת לשון (עברית): שרה פוקס
עריכת לשון (אנגלית): אליז שזר

אוניברסיטת תל אביב

תשפ"ב

תעודה

	תעודה א
חקרי גניזת קהיר, תש"ם-1980	תעודה ב
עיונים במקרא, תשמ"ב-1982	תעודה ג
מחקרים בספרות התלמוד, בלשון חז"ל ובפרשנות המקרא, תשמ"ג-1983	תעודה ד
מחקרים במדעי היהדות, תשמ"ו-1986	תעודה ה
מחקרים בעברית ובערבית, תשמ"ו-1986	תעודה ו
מחקרים במדעי היהדות, תשמ"ח-1988	תעודה ז
מחקרים במדעי היהדות, תשנ"א-1991	תעודה ח
מחקרים ביצירתו של אברהם אבן עזרא, תשנ"ב-1992	תעודה ט
מחקרים בלשון עברית, תשנ"ה-1995	תעודה י
מחקרים במדעי היהדות, תשנ"ה-1995	תעודה יא
מחקרים במדרשי האגדה, תשנ"ו-1996	תעודה יב
התפוצה היהודית בתקופה ההלניסטית-רומית, תשנ"ז-1996	תעודה יג
אישות ומשפחה בהלכה ובמחשבת ישראל, תשנ"ז-1997	תעודה יד
מפגשים בתרבות הערבית-היהודית של ימי הביניים, תשנ"ח-1998	תעודה טו
חקר הגניזה לאחר מאה שנה, תשנ"ט-1999	תעודה טז-יז
מחקרים במדעי היהדות, תשס"א-2001	תעודה יח
מדברים עברית, תשס"ג-2002	תעודה יט
מחקרים בספרות העברית בימי הביניים ובתקופת הרנסנס, תשס"ג-2002	תעודה כ
היסטוריוסופיה ומדעי היהדות, תשס"ה-2005	תעודה כא-כב
מחקרים חדשים בספרות הזוהר, תשס"ז-2007	תעודה כג
קנון וכתבי קודש, תשס"ט-2009	תעודה כד
פנים וכיוונים במדעי היהדות, תשע"ב-2011	תעודה כה
בארץ ובתפוצות בימי בית שני ובתקופת המשנה, ספר זיכרון לאריה כשר, תשע"ב-2012	תעודה כו
מיתוס, ריטואל ומיסטיקה, מחקרים לכבוד פרופ' איתמר גרינולד, תשע"ד-2014	תעודה כז
חוקרים עברית מדוברת, תשע"ו-2016	תעודה כח
אסיף ליסיף, מחקרים בפולקלור ובמדעי היהדות, לכבוד פרופסור עלי יסיף, תשע"ח-2017	תעודה כט
יד משה, מחקרים בתולדות היהודים בארצות האסלאם, מוקדשים לזכרו של משה גיל, תשע"ח-2018	תעודה ל
מבנה פואטי, תהליכים קוגניטיביים ואינטואיציה ספרותית, מחקרים מוגשים לפרופסור ראובן צור, תש"ף-2020	תעודה לא
מתלמידיו של אהרן. עיונים בספרות התנאים ומקורותיה לזכרו של אהרן שמש, תשפ"א-2021	

בעטיפה: מטבע מימי מרד בר-כוכבא (132-136/135 לספ'). עץ תמר.

Classical Numismatic Group, Inc. <http://engcoins.com>

ISSN 0334-1364

©

כל הזכויות שמורות לאוניברסיטת תל אביב
סודר במשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל אביב
נדפס בדפוס אליגנר

תוכן העניינים

חלק א

13	רשימת המחברים
	העורכים
17	על הקובץ
	סטפני בינדר, אשבל רצון, ינון שבטיאל
27	פרופסור בצלאל בר-כוכבא ומפעלו המדעי
27	א. קורות החיים של בצלאל בר-כוכבא
30	ב. תרומה למחקר
33	ג. רשימת פרסומים
39	ד. תקצירי הספרים שפרסם בצלאל בר-כוכבא באנגלית

היסטוריה

	1. ימי הבית השני – התקופה הנאו־בבלית והתקופה הפרסית
	רן צדוק
	על מוצא הכשדים, קשרי יהודה עם בבל וההשלכות הנובעות
55	מהממצא הרלוונטי
	אלכסנדר פאנטאלקין
	יוונים במזרח בתקופת השלטון הנאו־בבלי ועלילותיו של
73	אנטי־מנידאס, אחיו של אלקאיוס
	אלכסנדר רופא
95	עולמו של בעל ספר דברי הימים על פי היגדיו האנכרוניסטיים
	2. ימי הבית השני – התקופה ההלניסטית והחשמונאית
	מיכל דרורי אלמלם ודניאל שוורץ
107	'גליל הגוים' או 'גלילות פלשת' (מקבים א ה, 15)?

- דורון מנדלס
 127 רעיון מדיני הלניסטי בספר מקבים ב
- איל רגב
 137 דמותו של יהונתן המלך לאור מטבעותיו
3. ימי הבית השני – ימי הורדוס והנציבים
 יוסף גייגר
 157 הורדוס כאיש רוח יווני
- סטפני א' בינדר
 171 ניקולאוס איש דמשק: קטעים אוטוביוגרפיים
- טל אילן
 185 יוספוס כמקור לרומן בין טיטוס לברניקי
- לסטר ל' גראבה
 201 יוסף בן מתתיהו ו'עזרא ונחמיה': כיצד השתמש ההיסטוריון היהודי במקורותיו?
- זאב ספראי ורן אורטנר
 213 ביתי הוא מבצרי – לוחמה רב מפלסית ולוחמה תת-קרקעית בשטח בנוי בתקופה הרומית: המקרה של יהודה
4. לאחר החורבן – התקופה הרומית המאוחרת והתקופה הביזנטית
 מרים בן זאב הופמן
 243 טקיטוס ומקור העם היהודי
- מרב חקלאי
 259 עיון במשנה, בבא מציעא ד, א, לאור דיונים במשפט הרומי על חוזה מכירה (*emptio venditio*)
- עודד עיר-שי
 כת הנובאטיאנים, סבאטיוס – מומר יהודי ופרסביטר נובאטיאני – והוויכוח על מועד הפסחא הנוצרי: הַרְזִיָּה וזהות בראי ההיסטוריוגרפיה הנוצרית במאה החמישית
- 279

ארכאולוגיה

5. ארכאולוגיה והיסטוריה – עולמות נפגשים

- רוני רייך
 על משמעותה של ה'ראיה מן השתיקה' בפרשנות ממצא
 317 ארכאולוגי חסר: מקרי מבחן מירושלים
- יוסף פטריך, יונתן דבור, רועי אלבג
 'עוֹרָה לָמָּה תִּישָׁן אֲדָנִי הֶקֶצֶה אֶל תּוֹנַח לְנֶצַח' (תהילים מד, כד)
 339 על מפנה המקדש, חנוכתו וזריחת החמה
- עוזי ליכנר ורועי צבר
 373 הרקע להשתלטות החשמונאית על הגליל
- רועי פורת, יעקב קלמן ורחל צ'אצ'י
 389 לזמן הקמתו ופעילותו של בית הכנסת בהרודיון
- גיא ד' שטיבל
 'מה יש בשם?': על אוסטרקון ממצדה, שמות, כינויים וכינויים
 423 מוסוים
- ינון שבטיאל
 הגליל ומרד בר-כוכבא: מבט אחר לבחינת השתתפותו של הגליל
 451 במרד לאור עדותן של מערכות המסתור
- אלכסנדר מלמד
 מערכות המסתור בנשר-רמלה ותרומתן לחקר מערכות המסתור
 489 בארץ ישראל

6. חברה וכלכלה

- מאיר בר-אילן
 533 שיעורן היחסי של הנשים בחברה היהודית בעת העתיקה
- יהושע שוורץ
 'וקווצותיו סדורות לו תלתלים': על שער הראש והזקן של הגבר
 553 היהודי בספרות חז"ל

- אברהם (אבי) ששון
 579 הנוטע לרבים על אם הדרך – כלכלה וחברה
- זאב ספראי
 603 כלכלת פלשתינה – בין פלשתינה הרומית לשתי
 הפלשתינות הביזנטיות
- 698 תקצירים באנגלית
- 700 רשימת המחברים באנגלית

חלק ב

- 723 רשימת המחברים

ספרות ולשון

7. קומראן וספרים חיצונים
 דבורה דימנט
 729 רעיון שתי הדרכים בטקסטים מקומראן
- כנה ורמן
 757 אחרית ימים הווה ומשיח שבא ומת
- נועם מזרחי
 'שירה מגויסת': למקורותיה של מגילת המלחמה ולתולדות השירה
 799 העברית בימי הבית השני
- יונתן אדלר
 מכלול שרידי התפילין ממדבר יהודה: פרסום ראשוני של פרויקט
 855 מחקר חדש
- אשבל רצון
 גאוגרפיה ותאולוגיה: צורת הארץ בספר העיריים והרקע המקראי
 873 שלה

8. משנה ותלמוד

- משה בר־אשר
 915 שני עניינות בדקדוק שם העצם בלשון המשנה
- דוד הנשקה
 925 קריאת התורה של יום הכיפורים במקדש: בין משנה ראשונה
 למשנה אחרונה
- דפנה ברץ
 957 מעשה 'הכוהן הצדוקי שהקטיר מבחוץ' בהשתלשלותו
- חיים מיליקובסקי
 975 ויקרא רבה פרשה כה פסקה ד ומקבילותיה: עיונים בהתהוות
 המדרש הקדום
- ציונה גרוסמרק
 993 'והיא איכא ימא דחמץ? דיקליטינוס הקוה נהרות ועשאו'
- דן יפה
 1013 *Nihil Obstat Imprimatur*: חכמי התלמוד והאוונגליונים של
 היהודים-הנוצרים – עיונים חדשים
9. תפילה ופרשנות
- יורם ארדר
 1037 דיני בכור בהמה טהורה בהלכתו של הקרא יפת בן עלי
- יהודה ליבס
 1071 ר' שלמה אלקבץ ושירו לכה דודי
- יעקב שמואל שפיגל
 1081 ר' דוד ב"ר אברהם פרווינצאלו וההקדמה שכתב לפירושו
 'חסדי אבות' על מסכת אבות
- חיים א' כהן
 1137 'פְּדָבֵר הָאֲמֹר': מסורת קריאה ודקדוק הלשון הבאים כאחד
- 1178 תקצירים באנגלית
- 1180 רשימת המחברים באנגלית

יוונים במזרח בתקופת השלטון הנאו־בבלי ועלילותיו של אנטי־מנידאס, אחיו של אלקאיוס

אלכסנדר פאנטאלקין

במאמר הנוכחי ברצוני לסקור את העדויות בנוגע לנוכחותם של היוונים בתחומי האימפריה הנאו־בבלית, ולהדגיש את שאלת העסקתם המשוערת של שכירי חרב יוונים בצבא הנאו־בבלי. מאבקיו של צבא זה כנגד הצבא המצרי ושכיריו היוונים, עיצבו את פני הלכנסת מחדש בשלהי המאה השביעית לפנה"ס ובמהלך חלק הארי של המאה השישית לפנה"ס, עת השלטון הבבלי.

לפי הדעה המקובלת במחקר, הבבלים, בדומה לפרעוני מצרים בתקופה הסאיטית, העסיקו שכירי חרב יוונים בצבאם. ברם, בניגוד למגוון העדויות להעסקתם של השכירים הללו בצבא המצרי בימי השושלת ה־XXVI¹, אין בידינו עדויות דומות על אודותיהם בצבא הבבלי. מבחינה ארכאולוגית, תקופת השלטון הבבלי בלכנסת מאופיינת בהיעדר כמעט מוחלט של שרידים חומריים אשר אפשר לייחסם ליוונים. גם האזכורים המעטים של האיונים (יוונים)² בטקסטים הבבליים או המקראיים מאותה תקופה מצביעים לכיוון דומה, שהרי העדויות הטקסטואליות לנוכחותם של היוונים בתחומי האימפריה הבבלית אינן רבות, ואין בהן שום אזכור של שכירי חרב יוונים

1 T. F. R. G. Braun, 'The Greeks in Egypt', *Cambridge Ancient History* III.3 (1982), pp. 32–56; J. Boardman, *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*, London 1980, pp. 133–141; M. M. Austin, *Greece and Egypt in the Archaic Age*, Cambridge 1970, pp. 15–34; A. Fantalkin, 'Mezad Hashavyahu: Its Material Culture and Historical Background', *Tel Aviv* 28 (2001), pp. 3–165; B. U. Schipper, 'Egyptian Imperialism after the New Kingdom. The 26th Dynasty and the Southern Levant', S. Bar, D. Kahn and J. J. Shirley (eds.), *Egypt, Canaan and Israel. History, Imperialism, Ideology and Literature*, Leiden 2011, pp. 268–290; D. Agut-Labordere, 'Plus que des mercenaires! L'integration des hommes de guerre grecs au service de la monarchie saïte', *Pallas* 89 (2012), pp. 293–306

2 ברינקמן, אכרית.

בצבא הנאו-בבלי. העדות היחידה שנזכר בה שכיר חרב יווני בשירותם של הבבלים, אינה אלא שירו המפורסם של אלקאיוס ממיטילנה. לפי הסברה המקובלת, שיר זה מוקדש לשובו של אנטימנידאס, אחיו של אלקאיוס, משירותו בצבא הבבלי.³ בהיסטוריוגרפיה המודרנית שיר זה הוא משיריו המצוטטים ביותר של אלקאיוס, ובעזרתו מגיעים החוקרים לתובנות רבות, הקשורות הן לניידותם של שכירי חרב יוונים בתקופה הארכאית והן לתפקידם האפשרי בהעברת ההשפעות המזרחיות ליוון.⁴ ארנולד טוינבי, בספרו המפורסם *A Study of History*, בפרק שכותרתו 'Encounters of Civilization', מסכם תובנה זו כך:

...it looks as if the Assyrian Empire's Neo-Babylonian successor-state followed the example of Egypt in hiring Hellenic mercenaries, if we may assume that other Hellenic soldiers of fortune served in Nebuchadnezzar's bodyguard besides a Lesbian Antimenidas, whose name and record happen to have been saved from oblivion by the accident of his having been a brother of Alcaeus.⁵

בשורות הבאות ברצוני להצביע על ליקויים אפשריים בשחזורים ההיסטוריים המקובלים. רוצה לומר, כל השחזורים בנוגע לנוכחות יוונית משמעותית בלבנט במהלך תקופת השלטון הבבלי או בדבר העסקתם האפשרית של שכירי חרב יוונים בצבא הבבלי, המבוססים על שירו של אלקאיוס, אינם ודאיים ואפשר להציע שחזורים היסטוריים שונים בתכלית.⁶

3 וויגט, סאפפו ואלקאיוס, פרגמנט 350, עמ' 319-320.

4 וראו לדוגמה בטאלי, שכירי חרב, עמ' 49; היידר, יוונית, עמ' 93; קפלן, שכיר חרב; ראפאלוב, יוונים; M. Giangiulio, 'Avventurieri, mercanti, coloni, mercenari. Mobilità umana e circolazione di risorse nel Mediterraneo antico', S. Settis (ed.), *I Greci. 2. Una storia greca, i: Formazione*, Turin 1996, pp. 497-525; L. E. Stager, 'Ashkelon and the Archaeology of Destruction: Kislev 604 BCE', *Eretz Israel* 25 (1996), pp. 61*-74*; W. Burkert, *Babylon, Memphis, Persepolis: Eastern Contexts of Greek Culture*, Cambridge MA 2004, p. 10

5 A. J. Toynbee, *A Study of History*, Oxford 1957, p. 205

6 A. Fantalkin, and E. Lytle, 'Alcaeus and Antimenidas: Reassessing the Evidence for Greek Mercenaries in the Neo-Babylonian Army', *Klio: Beiträge zur Alten Geschichte* 98 (2016), pp. 90-117

העדויות הבבליות

להלן רשימה קצרה של העדויות הנאו-בבליות, שיש בהן אזכור כלשהו ליוון וליוונים. כפי שאפשר לראות, מדובר בעדויות דלות למדי:

1) מתעודה שנחשפה באור בבבל, אשר תאריכה שנת 601 לפנה"ס, אפשר ללמוד כי כמות מסוימת של צמר איוני (*KUR ia-a-ma-nu*) בצבע ארגמן ניתנה לאורגים מקומיים, כולם בעלי שמות בבליים.⁷

2) קבוצת התעודות שפרסם ארנסט ויידנר, ופרסומן הכה גלים בזמנו הודות לאזכורו של יהויכין מלך יהודה.⁸ ארבע תעודות שפורסמו שייכות לארכיון המלכותי אשר נחשף באזור הארמון (*Südburg*) בצמוד ל'שער אישתר'.⁹ זמנו של הארכיון השייך לימיו של נבוכאדנצר ה-II, נקבע בין 594/595 ל-569/570 לפנה"ס. תעודה B נושאת תאריך מוחלט, שנת 13 לשלטונו של נבוכדנצר ה-II, דהיינו שנת 591/592 לפנה"ס.¹⁰ באופן כללי, מדובר ברשימה ארוכה של אנשים, אשר קיבלו את קצבאותיהם מחצר המלוכה הניאו-בבלית. בין האנשים המוזכרים בתעודות הללו יש קבוצה של שמונה נגרים איונים, שייכתן שהועסקו במספנה המלכותית.¹¹ רק שניים מתוך השמונה צוינו בשמותיהם הפרטיים בצירוף ברור של ארץ מוצאם. השמות הם:

Kunzumpiya מארץ אינויה (*KUR ia-man-na*) והשני *Aziyak* האיוני (*ia-man-*)¹⁰ *na-a-a*). בשני המקרים הללו השמות הפרטיים אינם יוונים אלא ליקיים.¹²

3) תעודה מנהלית נוספת מארכיון מקדש *Ebabbarra* שבסיפֶר, שתוארכה לשנת 572/573 לפנה"ס, מכילה גם היא אזכור של אדם שמוצאו מאינויה, אם כי לא נזכר שמו הפרטי. האיוני הזה מוזכר בסמיכות לעשר מידות של מוצר שגם שמו לא השתמר.¹³

4) ארץ אינויה מוזכרת פעמים אחדות ברשימות מסחריות פרטיות אשר זמנן בין 552 לבין 550 לפנה"ס. הרשימות הללו עוסקות במוצרים אשר הובאו לאור כשדים

7 ברניקמן, אכדית, עמ' 57; קורט, יוונים.

8 ויידנר, יהויכין.

9 R. Koldewey, *Die Königsburgen von Babylon, I: Die Südburg*, Berlin 1931, p. 49

10 ויידנר, יהויכין, עמ' 924, 933.

11 I. Eph'al, 'The Western Minorities in Babylonia in the 6th-5th Centuries B.C.E: Maintenance and Cohesion', *Orientalia* 47 (1978), pp. 74-90, at p. 78, n. 12

12 ברניקמן, אכדית, עמ' 58-59; קורט, יוונים, עמ' 20-21; צדוק, על אנטוליים, עמ' 79.

13 W. H. van Soldt, 'Cuneiform Texts in the Rijksmuseum van Oudheden, שם. Leiden (II)', *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden Leiden* 64 (1983), pp.143-162 (esp. p. 145)

ממקומות כגון מצרים, לבנון ואיוניה.¹⁴ כך בתעודה משנת 551 לפנה"ס מוזכרות 295 מינות ברונזה ו-130 מינות ברזל מארץ איוניה (KUR ia-a-ma-na); ואילו בתעודה משנת 550 לפנה"ס מוזכרות 600 מינות ברונזה שהובאו אף הן מאיוניה.¹⁵ (עבר איוני בעל שם אכדי Mušēzib-Nabû, מוזכר בתעודה מ־E-lam-mu^{uru} (בסביבת אור כשדים). התעודה תוארכה לשנת 548/549 לפנה"ס. למרות העובדה ששמו הפרטי של העבר אינו יוני אלא אכדי, השתייכותו האתנית מוגדרת, ככל הנראה, כאיונית (uru-i-ma²-na-a+a).¹⁶

העדות המקראית

העדות המקראית הרלוונטית, מקורה בספר יחזקאל (כו, יג): 'יָוֹן תִּבֶּל וּמִשָּׁהּ, הַמָּה רַכְלִיךְ; בְּנַפְשׁ אָדָם וְכִלֵי נְחֹשֶׁת, נִתְּנוּ מֵעֲרֹבךָ'. הפסוק הזה שייך לאורקל המפורסם של יחזקאל כנגד צור, אשר לדעת חוקרים רבים אפשר לתארכו בסמוך לתחילתו של המצור הבבלי על צור. אם המצור התרחש בין 585/586 ל־572/573 לפנה"ס,¹⁷

- A. L. Oppenheim, 'An Essay on Overland Trade in the Early First Millennium BC', 14
Journal of Cuneiform Studies 21 (1967), pp. 236–254
- ברינקמן, אכדית, עמ' 59–60; קורט, יוונים, עמ' 21.
- R. B. Dillard, *Neo-Babylonian Texts from the John Frederick Lewis Collection of the Free Library of Philadelphia*, PhD Dissertation, Dropsie University, Philadelphia 16
1975, pp. 128–129; צדוק, על אנטולים, עמ' 79. לדעת רוברט רולינגר, קריאת ההברה
- R. Rollinger, 'Neo-Assyrian through Persian Empires', F. וראו R. Rollinger, *ma-de Angelis*, (ed.), *A Companion to Greeks Across the Ancient World*, Hoboken NJ 2020, pp. 173–198 (esp. p. 186). תעודות בבליות מאוחרות יותר (אף הן מעטות), דהיינו מראשית התקופה הפרסית, שיש בתוכן רמז כלשהו לנוכחותם של היוונים בתחומי האימפריה הבבלית, נדונו בהרחבה במחקריהם של רן צדוק ושל רוברט רולינגר; וראו צדוק, על אנטולים; R. Rollinger, 'Zu Herkunft und Hintergrund der in altorientalischen Texten genannten "Griechen"', R. Rollinger, A. Luther and J. Wiesehöfer (eds.), *Getrennte Welten? Kommunikation, Raum und Wahrnehmung in der Alten Welt*, Frankfurt 2007, pp. 259–330. יש לציין, כי ייתכן ששמות פרטיים של עבדים שונו במקרים מסוימים על ידי בעליהם; ראו O. Patterson, *Slavery and Social Death: A Comparative Study*, Harvard 1982, p. 13; idem, 'Slavery, Gender and Work in the Pre-modern World and Early Greece: A Cross-cultural Analysis', E. Dal Lago and C. Katsari (eds.), *Slave Systems: Ancient and Modern*, Cambridge 2008, pp. 32–69
- אם כי העדויות לנוה זה במסופוטמיה אינן נפוצות ביותר.
- K. S. Freedy and D. B. Redford, 'The Dates in Ezekiel in Relation to Biblical, Babylonian and Egyptian Sources', *Journal of the American Oriental Society* 90 17
(1970), pp. 462–485; H. J. Katzenstein, *History of Tyre*, Jerusalem 1973, p. 326;

אזי ייתכן שיחזקאל כז מבטא נאמנה את המציאות של ראשית המאה השישית לפנה"ס.¹⁸ ברם, הפסוק הזה הוא בין הקשים ביותר בתנ"ך כולו מבחינת יכולתנו להציע תאריך מדויק לכתובתו ועריכתו. יש הגורסים כי מדובר במסמך שמקורו במציאות שקדמה לראשית המאה השישית לפנה"ס,¹⁹ ומנגד הוצעו נימוקים רבים בדבר תיארוכו לתקופה הפרסית.²⁰ מה שחשוב לדיוננו הוא כמובן אזכורם של היוונים בתור סוחרי עבדים ומתכות. בראשית המאה השישית לפנה"ס, בעקבות ההתפשטות היוונית לאזורים השונים סביב הים השחור, נוצרו תנאים אופטימליים מבחינתם של הסוחרים האיונים (בייחוד אלו מכיוס)²¹ להשתלט על שוק הסחר בעבדים, שהרי אזורי הערבה של סקיתיה היו מקור בלתי נדלה לעבדים.²² כאשר קטסיאס איש קנידוס מספר על תחילת פלישתו של דרויש אל תחומי סקיתיה בשנת 513/514 לפנה"ס,²³ נוצר הרושם כי הפלישה הפרסית החלה כפשיטה וביזה, שמטרתן לתפוס כמה שיותר נשים וגברים סקיתים על מנת לשעבדם. אומנם נהוג לחשוב כי רוב חיבוריו של קטסיאס אינם אמיתיים, וכי הם מלאים בסיפורי מעשיות ופיקציות היסטוריות, אך אין כל סיבה לפקפק בהיותו נציג נאמן של רוח התקופה שבה פעל.²⁴ כלומר, לקהל הקוראים של 'פרסיקה' (*Persiká*) של קטסיאס, שכנראה

- I. Eph'al, 'Nebuchadnezzar the Warrior: Remarks on His Military Achievements', *Israel Exploration Journal* 53 (2003), pp. 178–191
- M. Liverani, 'The Trade Network of Tyre according to Ezek. 27', M. Cogan and I. Eph'al, (eds.), *Ah, Assyria ... Studies in Assyrian History Presented to H. Tadmor*, Jerusalem 1991, pp. 65–79; I. M. Diakonoff, 'The Naval Power and Trade of Tyre', *Israel Exploration Journal* 42 (1992), pp. 168–193
- M. A. Corral, *הספרות שדנה באורקל של יחזקאל כנגד צור היא עצומה, וראו לדוגמה, Ezekiel's Oracles Against Tyre: Historical Reality and Motivations*, Rome 2002, וההפניות שם.
- V. Jigoulov, 'The Phoenician City-states of Tyre and Sidon in Ancient Jewish Texts', *Scandinavian Journal of the Old Testament* 21 (2007), pp. 73–105
- 105.VIII הרודוטוס
- N. A. Gavriljuk, 'The Graeco-Scythian Slave-Trade in the 6th and 5th Centuries BC', P. J. Bilde, J. M. Hojte and V. F. Stolba (eds.), *The Cauldron of Ariantas: Studies Presented to A. N. Sceglov on the Occasion of His 70th Birthday*, Aarhus 2003, pp. 75–85
- XIII. קטסיאס, פרסיקה, קטע
- אומנם יצירותיו של קטסיאס זכו לאהדה רבה, לפחות בשלהי התקופה הקלאסית והתקופה ההלניסטית (K. Karttunen, 'Ctesias in Transmission and Tradition', *Topoi* 7 [1997], pp. 635–646), אך היסטוריונים רבים אינם שותפים לדעה זו, כך שאמינותו של קטסיאס בתור מקור היסטורי מוטלת בספק (וראו, לדוגמה, F. Jacoby, 'Ctesias', *RE* XI/2 [1922],

נכתבה בראשית המאה הרביעית לפנה"ס, היה ברור כי ארץ הסקיתים סימלה מקור לא אכזב לעבדים. תחושה זו מתחזקת במידה שמביאים בחשבון גם את דבריו של היפוקראטס²⁵ בחיבורו *Airs, Waters, Places* (פרק 21)²⁶ על יתרונותיהן של השפחות הסקיות. רוצה לומר כי לטעמי, העדות המקראית בספר יחזקאל, ולפיה סוחרי עבדים יוונים הגיעו לפניקה בראשית המאה השישית לפנה"ס ואולי גם קודם לכן, היא עדות אמינה. עם זאת, כפי שכבר ציינתי, אין ודאות מלאה בדבר תיארוכה.

- pp. 2032–2073; J. M. Bigwood, 'Ctesias as Historian of the Persian Wars', *Phoenix* 32 [1978], pp. 19–41. עם זאת, לדעת שורה של חוקרים בשנים האחרונות, אין זה נכון להתעלם לחלוטין מחיבוריו של קטסיאס, שהרי אפשר להוציא מהם לא מעט מידע שימושי, הן על תקופתו והן על התקופות שקדמו לו (R. Bichler, 'Some Observations on the Image of the Assyrian and Babylonian Kingdoms within the Greek Tradition', R. Rollinger and Ch. Ulf [eds.], *Commerce and Monetary Systems in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction*, Stuttgart 2004, pp. 499–518; D. Lenfant, *Ctésias de Cnide. La Perse. L'Inde. Autres fragments*, Paris 2004; J. P. Stronk, 'Ctesias of Cnidus, a Reappraisal', *Mnemosyne* 60 [2007], pp. 25–58 עם הפניות). אינני יכול אלא להסכים עם גישה זו. אומנם לוקיאנוס מסאמוסטא (מהמאה השנייה לספירה), ברומן־פרודיה הבדיוני המפורסם שלו, *Ἀληθῶν διηγημάτων* (2.31), 'העניש' את קטסיאס בשל שקריו הרבים, אך אל לו להיסטוריון המודרני לשכוח כי את הרודוטוס אבי ההיסטוריה מיקם לוקיאנוס על אותו אי השקרנים, יחד עם קטסיאס.
- 25 או ליתר דיוק, מה שנהוג לשייך להיפוקראטס, שהרי מרבית עבודותיו שהשתמרו אינן אלא תערובות של מקורות שעברו עריכות רבות בדרך (M. J. Schiefsky, *Hippocrates: On Ancient Medicine*, Leiden 2005, pp. 1–71; E. Craik, 'Horizontal Transmission (in the Hippocratic Tradition)', *Mnemosyne* 59 [2006], pp. 334–347).
- 26 חיבור זה נכתב ככל הנראה סביב שנת 400 לפנה"ס. פרקים 17–22 מתוך החיבור מתרכזים בתיאור הגזע הסקיתי (*F. Borca, Luoghi, Corpi, Costumi. Determinismo ambientale*, ed. *etnografia antica*, Roma 2003 (או של אלה שערכו את עבודתו) כלפי הגזע הסקיתי: N. McKeown, 'Seeing Things: Examining the Body of the Slave in Greek Medicine', *Slavery and Abolition* 23 (2002), pp. 29–40; B. Isaac, *The Invention of Racism in Classical Antiquity*, Princeton 2004, pp. 55–168).
- D. Braund, 'Neglected Slaves', *Vestnik Drevnei Istorii* 254 (2005), pp. 24–45 27

העדויות הארכאולוגיות

במהלך המאה השישית לפנה"ס, עד תחילתה של תקופת השלטון הפרסי בשליש האחרון של המאה הזאת, נעדרת הקרמיקה היוונית לחלוטין מהמכלולים הארץ-ישראליים.²⁸ כיוון שכך, לא ברור מה הבסיס לקביעתו של אפרים שטרן, ולפיה:

There now appears to be a solid foundation to W.F. Albright's claim that in the 6th century BCE many trade centers were established along the coasts of Egypt, Palestine, and Syria. We can now add that those centres were established during the 7th century BCE.²⁹

נראה כי שטרן, כשם שהוא סבור שהייתה נוכחות יוונית בדרום הלבנט במהלך התקופה האשורית, משליך את המציאות של שלהי המאה השביעית לפנה"ס – דהיינו המציאות של תקופת השלטון המצרי – על התקופה הבבלית. ברם, שחזור שרירותי שכזה נוגד את השקפותיו בנוגע למה שכונה על ידו 'הפער הבבלי'.³⁰ סביר כי השרידים שנחפרו בתל סוקאס בחלקו הצפוני של הלבנט יש בהם כדי לשער כי האתר שימש בתור תחנת מסחר עם יוון בראשית המאה השישית לפנה"ס.³¹ כמו כן, שרידים מסוימים לנוכחות יוונית מפרק זמן זה דווחו גם מראס אל בסיט, אם כי פרסומם לוקה בחסר.³²

עדותו של אלקאיוס על עלילותיו של אחיו אנטיםנידאס

העדות היחידה שנזכר בה שכיר חרב יווני בשירותם של הבבלים, אינה אלא שירי המפורסם של אלקאיוס ממיטילנה. אלקאיוס היה משורר יווני לירי, אשר נולד סביב

28 שבר קורינתי יחיד, אשר נחשף בתל שרע וזוהה כשייך לשלב התיכון של הקרמיקה הקורינתית (Middle Corinthian) מראשית המאה השישית לפנה"ס (א' אורן, 'שרע, תל', א' שטרן [עורך ראשון], האנציקלופדיה החדשה להפירות ארכיאולוגיות בארץ ישראל, ירושלים 1992, עמ' 1563–1570), שייך למעשה לשלב הקדום של הקרמיקה הקורינתית (Early Corinthian) משלהי המאה השביעית לפנה"ס.

29 E. Stern, *Archaeology of the Land of the Bible, vol. II: The Assyrian, Babylonian and Persian Periods 732–332 BCE*. New York 2001, p. 222

30 E. Stern, 'The Babylonian Gap', *Biblical Archaeology Review* 26/6 (2000), pp. 45–51, 76

31 G. Ploug, *Sükās II: The Aegean, Corinthian and Eastern Greek Pottery and Terracottas*, 1973 Copenhagen

32 P. Courbin, 'Bassit-Posidaion in the Early Iron Age', J. –P. Descœudres (ed.), *Greek Colonists and Native Populations*, Oxford 1990, pp. 503–509

שנת 620 לפנה"ס בעיר מיטילנה שבאי לסבוס ומת סביב שנת 570 לפנה"ס.³³ אם לשפוט משיריו, הוא עבר בחייו תהפוכות רבות. הואיל ואלקאיוס השתייך למעמד האריסטוקרטי של מיטילנה, הוא הספיק להשתתף במזימות פוליטיות רבות, בעיקר כנגד הסיעה הטיראנית בראשותו של פיטאקוס; הוא נלחם במלחמותיה של מיטילנה; הוא הוגלה כמה פעמים ושב לביתו, וייתכן ששירת כשכיר חרב במהלך גלותו. בנוסף לכל זה, אלקאיוס פיתח משקל לירי שנקרא על שמו, 'המשקל האלקיאאי'. משקל פואטי זה היה כה חשוב בימי קדם שאפילו הורטיוס, מגדולי המשוררים של רומא, הרבה לצטטו ולהללו, ואפילו התייחס ליצירותיו של אלקאיוס בתור מודל לחיקוי.³⁴ אחד משיריו המצוטטים ביותר של אלקאיוס מוקדש לשובו של אנטימנידאס אחיו משירותו בצבא הכבלי.³⁵ כפי שכבר ציינתי בתחילת הדברים, בעזרת השיר הזה מגיעים חוקרי היסטוריוגרפיה מודרניים לתובנות רבות בנוגע להעסקתם של שכירי חרב יוונים בצבא הנאו-כבלי ולתפקידם האפשרי בהעברת ההשפעות המזרחיות ליוון.³⁶ להלן אצביע על ליקויים אפשריים בשחזורים ההיסטוריים הללו, אשר נובעים בראש ובראשונה מהעובדה כי ארכאולוגים והיסטוריונים רבים מגלים לעיתים אי הבנה באשר לדרכי היווצרותה ותפקידה של השירה הלירית היוונית בתקופה הארכאית.

השירים הליריים של אלקאיוס, לדוגמה, נכתבו לשם ביצוע בפני קהל מסוים, המורכב רובו ככולו מבני אצולה נבחרים של מיטילנה, לרבות ההטאירות, אשר

33 פיגי, סאפפו ואלקאוס, עמ' 149-310; ברנט, שלושה משוררים, עמ' 92-180.

34 E. H. Haight, 'The Lyre and the Whetstone: Horatius Redivivus', *Classical Philology* 41 (1946), pp. 135-142; D. Feeney, 'Horace and the Greek Lyric Poets', N. Rudd (ed.), *Horace 2000. A Celebration: Essays for the Bimillennium*, Ann Arbor 1993, pp. 41-63; J. S. Clay, 'Horace and Lesbian Lyric', G. Davis (ed.), *A Companion to Horace*, Malden MA - Oxford 2010, pp. 128-146; B. Acosta-Hughes, *Arion's Lyre: Archaic Lyric into Hellenistic Poetry*, Princeton 2010

35 וויגט, סאפפו ואלקאיוס, פרגמנט 350 של אלקאיוס, עמ' 319-320. אומנם במקורות הקלאסיים המאוחרים מוזכר אנטימנידאס בשם Ἀντιμενίδα (השוו סטראבון 3.2.13; פפירוס אוקסירינכוס 2506, קטע 98, עמ' 21), אך לפי מרטין ווסט ייתכן שהצורה הארכאית של שמו הייתה Ἀντιμενείδα, שהרי לפי: '...no Lesbian metre admits a succession of three short syllables. The name must therefore have been Ἀντιμενείδα' (M. L. West, 'Alcaeus' Brother', *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 145 [2003], p. 6)

36 ראו הערה 4 לעיל.

הנעימו את זמנם במהלך משתאות (סימפוזיה).³⁷ שירה לירית זו מאופיינת במשחקי תפקידים, שבהם ה'אני' של המשורר אינו בהכרח אוטוביוגרפי ונתפס לעיתים כמסכה ולא כייצוג נאמן לאישיותו ולמעשיו.³⁸ במסגרת הז'אנר הזה המשורר רשאי 'ללבוש' מגוון של מסכות פואטיות, תוך הזדהות מדומה עם הדמויות הפיקטיביות, אשר לעיתים אינן אלא פרי יצירתו.³⁹ כמו כן, גם אם מדובר באנשים אמיתיים, לא ברור אם התיאורים וההקשרים על אודות מעשיהם אמיתיים, או שמא האנשים הללו ושמותיהם נוצלו על ידי המשורר לצורכי היצירה הספציפית שבה הוזכרו. אם כן, מבחינתם של חוקרי ספרות רבים ההיסטוריות של השירים הליריים, דהיינו השאלה אם האירועים שתוארו בהם אכן התרחשו, מוטלת לעיתים בספק;⁴⁰ או במילותיו של גרגורי נאגי: 'You do not have to lose your shield to sing about losing your shield'.⁴¹ הכוונה היא לאחד השירים הידועים של אלקאיוס, אשר מוזכר על ידי הרודוטוס ואף צוטט על ידי סטראבון.⁴² מדובר באירוע שהתרחש כביכול באחד

W. Rösler, 'Persona reale o persona poetica? L'interpretazione dell' 'io' nella lirica 37
, greca arcaica', *Quaderni urbinati di cultura classica* 19 (1985), pp. 131–144
מלסבוס לאלכסנדריה.

K. J. Dover, 'The Poetry of Archilochus', J. Pouilloux (ed.), *Symposium on Archilochus*, 38
Geneva 1964, pp. 183–222; W. Rösler, *Dichter und Gruppe: eine Untersuchung
zu den Bedingungen und zur historischen Funktion früher griechischer Lyrik am
Beispiel Alkaios*, Munich 1980

E. L. Bowie, 'Early Greek Elegy, Symposium and Public; שלושה משוררים 39
Festival', *Journal of Hellenic History* 106 (1986), pp. 13–35; S. R. Slings, *The
Poet's 'I' in Archaic Greek Lyric*, Amsterdam 1990; idem, *Symposium: Speech and
Ideology. Two Hermeneutical Issues in Early Greek Lyric, With Special Reference to
Mimnermus*, Amsterdam 2000; L. Edmunds, 'Deixis and Everyday Expressions in
Alcaeus frs. 129 V and 130b V', V. Bers et al. (eds.), *Donum natalicium digitaliter
confectum Gregorio Nagy septuagenario a discipulis collegis familiaribus oblatum:
A Virtual Birthday Gift Presented to Gregory Nagy on Turning Seventy by His
Students, Colleagues and Friends*, Harvard 2012, [http://chs.harvard.edu/CHS/
article/display/4353](http://chs.harvard.edu/CHS/article/display/4353)

לאחרונה, נעשה ניסיון מעניין להפנים תובנות אלו בנוגע להיסטוריות של המידע המצוי 40
בקטעים נבחרים של ארכילוכוס, שעניינם בקולוניזציה של תאסוס (Of Dogs and
Men: Archilochos, Archaeology and the Greek Settlement of Thasos', *Proceedings
(of the Cambridge Philological Society* 49 [2003], pp. 1–18

נאגי, מלסבוס לאלכסנדריה, עמ' 48.

42 וויגט, סאפפו ואלקאיוס, קטע 401B של אלקאיוס, עמ' 338–339; הרודוטוס (95.V);
סטראבון 38.1.13.

הקרבות בין אתונה למיטילנה במהלך מלחמתן עבור הזכויות על העיר סיגיון שבקרבת טרויה (סביב שנת 606/607 לפנה"ס).⁴³ בקרב שהזכיר אלקאיוס, הייתה ידם של האתונאים על העליונה. אלקאיוס מדווח לחבריו כי שלומו טוב, אך הוא נאלץ להיפטר מכלי נשקו, על מנת להימלט על נפשו מפני האתונאים. מוטיב דומה להפליא נמצא באחד משיריו של ארכילוכוס.⁴⁴ ארכילוכוס מספר כי אומנם איבד את מגנו במהלך אחד הקרבות, אך הוא לא מצטער על כך, כי העיקר שהוא ניצל ממוות. המסר המשותף העיקרי, אשר ייתכן שאפשר לאתרו אצל שני המשוררים, נמצא לדעת נאגי בשורה השלישית של ארכילוכוס (αὐτὸν δ' ἐξεσάωσα – 'הצלתי את עצמי') ובשורת פתיחה של אלקאיוס (Ἄλκαος σάωσ) – 'אלקאיוס ניצל'. נאגי מציין כי:

What is striking about both the Archilochus and the Alcaeus passages is the mocking challenge to the warrior ethic of equating one's shield with one's identity.⁴⁵

האם עלינו לקבל את שירו של אלקאיוס, המוקדש כביכול לשובו של אחיו אנטימנידאס משירותו בצבא הבבלי, בתור עובדה היסטורית אותנטית או שמא מדובר בפיקציה ספרותית, פרי דמיונו של אלקאיוס? כדי להשיב עלינו לפנות לשיר עצמו. חשוב לציין כי במרבית המחקרים ההיסטוריים והארכאולוגיים שדנו בשירותו של אנטימנידאס בצבא הבבלי אין התייחסות ראויה למקור עצמו, הלא הוא הקטע של אלקאיוס, שהרי מה שצוטט לרוב הוא קומפילציה מלאכותית מתורגמת, שמקורה בשחזורו של דניס פייג' או באחת האנתולוגיות של השירה הלירית היוונית. הגרסאות שבנמצא שונות זו מזו במקצת, אך לרוב מדובר בהבדלים מינוריים, פועל יוצא של עבודת התרגום. לפי הצעתו ותרגומו של פייג' יש לשחזר את השיר באופן הבא:

43 מלחמה זו זכתה להתייחסות מיוחדת במקורות בייחוד עקב קרב ביניים בין פיטקוס ממיטילנה לבין פרינון האתונאי (וראו לדוגמה הרודוטוס 94-95.V; פוליאנוס 25.1; דיוגנס לארטיוס 74.1). הדו־קרב הזה לא התרחש בין שני הופליטים פשוטים, אלא בין שני אישים רמי דרג אשר הנהיגו את צבאם. פרינון, אשר נשלח עם הצי להגן על זכויות האתונאים בסיגיון, היה מצביא ומנצח אולימפי; ואילו פיטקוס, שליטה של מיטילנה, נחשב במסורת היוונית המאוחרת לאחד מ'שבעת החכמים' (פאוסניאס 1.24.10). לפי דיווחו של סטראבון (13.1.38), לאחר שפרינון האתונאי קרא תיגר על פיטקוס, רץ פיטקוס לעברו ובהתקרבו לכד את פרינון ברשת דייגים, שאותה הסתיר מבעוד מועד. לאחר מכן הרג בהרבו את פרינון הלכוד. נהוג לחשוב כי הקרב המפורסם הזה שימש מקור השראה לאחד הסגנונות של קרבות הגלדיאטורים, *retiarus* נגד *murmillo* (פוליאנוס 25.1), וראו A. Armstrong,

'Trial by Combat among the Greeks', *Greece & Rome* 19 (1950), pp. 73-79

44 ארכילוכוס, קטע 5, עמ' 3.

45 נאגי, מלסבוס לאלכסנדריה, עמ' 41.

From the ends of the earth you are come, with your sword hilt of ivory bound with gold [...] fighting beside the Babylonians you accomplished a great labour, and delivered them from distress, for you slew a warrior who wanted only one palm's breadth of five royal cubits.⁴⁶

מה שכדרך כלל אין מזכירים המשתמשים בתרגומו של פייג' או בתרגומים אחרים היא העובדה כי מדובר בקטעים אחרים שחיבר אלקאיוס, והפרשנים המודרניים הרכיבו אותם לכדי שיר אחד. השורה הפותחת של השיר, הלא היא ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς נלקחה מהפאסטיון, דהיינו, מספרו המפורסם *Enchiridion de metris* (3.10) מהמחצית הראשונה של המאה השנייה לספירה, אשר אינו אלא מדריך משקלים לשירה היוונית,⁴⁷ ואילו הקטע העיקרי עבורנו, שבו מוזכר אנטימינידאס, הגיע דרך עדותו של סטראבון, וזה לשונה:

Ἄνδρας δ' ἔσχεν ἐνδόξους τὸ παλαιὸν μὲν Πιττακόν, ἕνα τῶν ἑπτὰ σοφῶν, καὶ τὸν ποιητὴν Ἀλκαῖον καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀντιμενίδαν, ὃν φησιν Ἀλκαῖος Βαβυλωνίοις συμμαχοῦντα τελέσαι μέγαν ἄθλον καὶ ἐκ πόνων αὐτοῦς ῥύσασθαι κτείναντα ἄνδρα μαχαίταν βασιλιῶν παλαιστὰν ὧς φησιν ἀπολιπόντα μόναν ἴαν παχέων ἀπὸ πέμπων.⁴⁸

סטראבון, שכביכול מצטט את שירו המקורי של אלקאיוס, מכנה את אנטימינידאס: Βαβυλωνίοις συμμαχοῦντα, כלומר 'נלחם לצידם של הבבלים'. השימוש במילה συμμαχοῦντα⁴⁹ אינו בחירה רגילה להגדרת שכיר חרב במקורות הארכאיים, שהרי

46 פייג', סאפפו ואלקאוס, עמ' 223; והשוו שחזורים דומים נוספים: וויגט, סאפפו ואלקאוס; בואורה, שירה יוונית לירית, עמ' 139; J. M. Edmonds, *Lyra Graeca*, London 1922, pp. 402–405; E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, 2 volumes, Leipzig 1924–1925, Alcaios no. 50; E. Lobel, and D. Page, *Poetarum Lesbiorum Fragmenta*, Oxford 1955, Fr. 350

47 והשוו ליכניאוס, נאום XIII, 5.

48 סטראבון 3.2.13: 'Mitylene produced famous men: in olden times Pittacus, one of the Seven Wise Men; and the poet Alcaeus, and his brother Antimenidas, who according to Alcaeus performed a great feat while fighting as ally of the Babylonians and rescued them from trouble by killing a warrior who, he says, was only one palm's breadth short of five royal cubits' (בתרגומו של קמפבל, שירה יוונית, עמ' 386–387, קטע 350).

49 μάχομαι = להילחם; σύμμαχος/συμμαχέω: להיות בעל ברית / להילחם לצידם של.

המילים הנפוצות ביותר בתקופה הארכאית והקלאסית לשכירי חרב הן *ἐπίκουρος* ו-*μισθόφορος*⁵⁰. המילה *μισθόφορος*, שבאה לתאר שירות צבאי בעבור תשלום מוניטרי, פחות רלוונטית לדינונו, שהרי השימוש הנרחב בה לצורכי הגדרת שכירי חרב החל בסוף המאה החמישית – ראשית המאה הרביעית לפנה"ס.⁵¹ בתקופה הארכאית היו אלה בעיקר *ἐπίκουροι* אשר ענו על הגדרת שכירי חרב. עם זאת, הן השימוש במילה אפיקורוס והן משמעויותיה של המילה אינם סטטיים והם משתנים בהתאם לתקופה.⁵² כך למשל, בתקופתו של הרודוטוס מתייחס המונח ללא ספק לשכירי חרב אשר הציעו את שירותם עבור תשלום;⁵³ ואילו ברובד הקדום יותר, דהיינו בחלקים נבחרים של האפוס ההומרי, הכוונה היא לבעלי ברית זרים, אלו שעוזרים ומסייעים גם מבחינה צבאית.⁵⁴ לדעת אווה שטלה, כבר באיליאדה מעיד השימוש ב-*ἐπίκουροι* בעיקר על קונוטציות צבאיות, והכוונה היא ברוב המקרים לחילות עוזר זרים שהתייצבו על מנת לסייע לפריאמוס מלך טרויה.⁵⁵ בריאן לוואל ופיליפ קפלן גורסים כי אומנם יש לפרש את המושג 'אפיקורוס' באיליאדה כמתייחס אל בעל ברית ממוצא זר/אחד שמסייע, אך אין להסיק מכך כי אותם ברברים, בעלי הברית של הטרויאנים, התפרשו ככוח נחות בהשוואה למעסיקיהם או שקיבלו תשלום כלשהו בעבור שירותיהם. לפי סברתם, באפוס ההומרי אפיקורוס הוא דמות אצילית.⁵⁶ עם זאת, בהתחשב באחד משיריו של ארכילוכוס, נראה כי כבר במהלך המאה השביעית לפנה"ס השימוש במילה *ἐπίκουρος* החל לקבל משמעויות שקשורות לשכיר חרב של ממש, קרי: אדם שמציע את שירותיו וכישוריו הצבאיים תמורת תגמול.⁵⁷ בהתחשב בעובדה כי בתקופה הארכאית המילה הנפוצה לשכירי

M. F. Trundle, *Greek Mercenaries: From the Late Archaic Period to Alexander*, London 2004, pp. 4–21

M. F. Trundle, 'Epikouroi, Xenoi and Misthophoroi in the Classical Greek World', *War and Society* 16 (1988), pp. 1–12

52 לאוול, אפיקורוס.

53 קפלן, שכיר חרב.

54 השימוש בעיקר בצורת רבים (*ἐπίκουροι*), שמתארת לרוב את הליקים, בעלי בריתה של טרויה, והשוו איליאדה 491, 478–5.447; 12.101; 16.538.

55 E. Stehle, 'Help Me to Sing, Muse, of Platea', *Arethusa* 29 (1996), pp. 205–222

המילה *ἐπίκουρος* (*ἐπίκουροι* בצורת רבים) מופיעה 33 פעמים באיליאדה אך לא ולו פעם אחת באודיסיאה (קפלן, שכיר חרב).

56 לאוול, אפיקורוס, עמ' 230–235; קפלן, שכיר חרב, עמ' 232, וראו הערה 54 לעיל.

57 *καὶ δὴ ἑπίκουρος ὥστε Κἄρ κεκλήσομαι* – 'ואכן, יקראו לי שכיר-חרב, כמו לקארי',

Archilochus F 216 W

חרב הייתה $\epsilon\pi\acute{\iota}\kappa\upsilon\rho\omicron\iota$ ⁵⁸ יהיה זה לגיטימי לשאול האם הגדרתו של אנטימנידאס בתור Βαβυλωνίους συμμαχοῦντα אכן שייכת לאלקאיוס או שמא מדובר בדברי פרשנות למילותיו של אלקאיוס, שהרי שירו על אודות שוכו של אנטימנידאס הגיע אלינו דרך סטראבון.

בדומה להיסטוריונים וגאוגרפים רבים מהתקופה הרומית, סטראבון מרבה להשתמש בדוגמאות וציטוטים מהשירה היוונית, עם העדפה ברורה לשירה הארכאית.⁵⁹ לפי ספירתה של דניאלה דואק, ישנם 252 ציטוטים שירה יוונית לאורך ה'גאוגרפיה', ושיריו של אלקאיוס צוטטו בה שמונה פעמים.⁶⁰ באחד האזכורים של אלקאיוס, לדוגמה, סטראבון אינו מהסס להצביע על כך שאלקאיוס טעה כמה פעמים בתיאוריו הגאוגרפיים (9.2.33).⁶¹ לדעת דואק, ייתכן שהתעקשותו של סטראבון לתקן את אלקאיוס ומשוררים אחרים, נבעה מרצונו להדגיש לפני קוראיו את ידיעותיו הנרחבות בשירה היוונית הארכאית.⁶² בהתחשב בגודלה של ה'גאוגרפיה', לא מן

58 לאותו עניין ראוי לציין את אחד הכינויים שבהם סגדו לאפולו במקדשו בבאסאי, הנמצא באזור המערבי, המרוחק וההררי של ארקאדיה ההיסטורית (F. A. Cooper, *The Temple of Apollo Bassitas*, Princeton 1996). פאוזניאס מדווח כי על ההר בשם Kotilius (הממוקם לא הרחק מפיגליה/Phigalia), ישנו אתר בשם Bassae, ושם מקדשו של אפולו אפיקורוס בנוי במלואו מאבן (8.41.7). אומנם קיימת אי בהירות בנוגע לכינוי אפיקורוס בשמו של אפולו מבאסאי, שהרי לפי פאוזניאס (8.41.8); והשוו גם (4-8.30.3) הכינוי $\epsilon\pi\acute{\iota}\kappa\upsilon\rho\omicron\iota$ ניתן לאפולו בשל עזרתו לאנשי פיגליה בזמן המגפה; אך ייתכן שמדובר בהשתמרותו של הכינוי הארכאי, הקשור לתכונותיו הצבאיות של אפולו. הממצאים הקדומים שנחשפו באתר מאפשרים סברה זו, שהרי נתגלו בו כמויות גדולות של מנחות בצורת כלי נשק ופסלונים בעלי קונטציות צבאיות מהמחצית השנייה של המאה השביעית – ראשית המאה השישית לפנה"ס (F. A. Cooper, 'The Temple of Apollo at Bassae: New Observations on Its Plan and Orientation', *American Journal of Archaeology* 72 [1968], pp. 103–111).

59 דואק, סטראבון; Dueck, D. 'When the Muses Meet: Poetic Citations in Greek Historiography', G. Herman and I. Shatzman (eds.), *Greeks between East and West: Essays in Greek Literature and History in Memory of David Asheri*, Jerusalem 2007, pp. 93–114.

60 דואק, סטראבון, עמ' 88.

61 בניגוד לסברה הנפוצה, שלפיה קולו האישי של סטראבון, קרי: הבעת השקפותיו ודעותיו, אינו מודגש דיו בספרו, כיום גוברת ההערכה כי אין זה נכון לבטל את יכולותיו הפרשניות (E. L. Wheeler, 'Ephorus and the Prohibition of Missiles', *Transactions of the American Philological Association* 117 [1987], pp. 157–182; K. Clarke, 'In Search of the Author of Strabo's Geography', *Journal of Roman Studies* 87 [1997], pp. 92–110).

62 דואק, סטראבון, עמ' 96.

הנמנע כי לפעמים סטראבון ציטט או ליתר דיוק העדיף להביא את רוח הדברים של שיר זה או אחר מתוך זיכרונו האישי, דהיינו בהתבסס על ידיעותיו הקודמות של המקור. הדוגמה הרלוונטית ביותר לדיונו נמצאת בספר 12 של סטראבון, בקטע שדן במעורבותן של האמזונות בחילותיו של פְּרִיאָמוֹס:

ἢ πολεμήσοντας μὲν ἦν δυνατόν διαβαίνειν ἐκ τῶν τόπων τούτων καὶ τῶν ἐπέκεινα, καθάπερ τὰς Ἀμαζόνας καὶ Τρηῆρας καὶ Κιμμερίους φασί, συμμαχήσοντας δ' ἀδύνατον; αἱ μὲν οὖν Ἀμαζόνες οὐ συνεμάχουν διὰ τὸ τὸν Πρίαμον πολεμῆσαι πρὸς αὐτὰς συμμαχοῦντα τοῖς Φρυξίν ἡματι τῷ „ὅτε τ' ἦλθον Ἀμαζόνες ἀντιάνειραι“ φησὶν ὁ Πρίαμος „καὶ γὰρ ἐγὼν ἐπίκουρος ἔὼν μετὰ τοῖσιν ἐλέγμην.“ οἱ δ' ὁμοροῦντες αὐταῖς, οὐθ' οὕτως ἄποθεν ὄντες ὥστε χαλεπὴν εἶναι τὴν ἐκείθεν μετὰπεμψιν οὗτ' ἔχθρας ὑποκειμένης, οὐδὲν ἐκωλύοντο οἶμα συμμαχεῖν.⁶³

אפשר לראות בבירור את הערפתו של סטראבון לנגזרות השונות של συμμαχέω/ σύμμαχος (להיות בעל ברית/להילחם לצידם של). כך, על אף הציטוט מהאיליאדה שהובא על ידו (אם כי לא בצורה מלאה ומדויקת), שבו פְּרִיאָמוֹס מגדיר את עצמו בתור ἐπίκουρος של הפריגים במלחמתם כנגד האמזונות, בוחר סטראבון להשתמש בפרפרזה: συμμαχοῦντα τοῖς Φρυξίν, כלומר נלחם לצידם של הפריגים, כבואו לחזור על מילותיו של פְּרִיאָמוֹס. דגם דומה בהעדפותיו של סטראבון ניכר בקטעים נוספים של ה'גאוגרפיה'. כך, שבט הרוקסולינים, שהתייצב לעזרתו של פאלאקוס הסקיתי בעימותו כנגד מיתרידטס אאופטור, כונה על ידי סטראבון Παλάκω συμμαχήσοντες (7.3.17). כמו כן, בספר 12, שבו גם צוטט הקטע מאלקאיוס על אודות שובו של אנטימינדאס, סטראבון מכנה את בעלי הברית של הטרויאנים,

63 סטראבון 24.3.12: 'Or was it possible for peoples who fought the Trojans to cross over from these regions and from the regions beyond, as they say the Amazons and Treres and Cimmerians did, and yet impossible for people who fought as allies with them to do so? Now the Amazons would not fight on Priam's side because of the fact that he had fought against them as an ally of the Phrygians, against the Amazons, peers of men, who came at that time, as Priam says, for I too, being their ally, was numbered among them; but since the peoples whose countries bordered on that of the Amazons were not even far enough away to make difficult the Trojan summons for help from their countries, and since, too, there was no underlying cause for hatred, there was nothing to prevent them, I think, from being allies of H. L. Jones, *Strabo Geography. Books I–XVII*, the Trojans' (Cambridge 1917–1932).

אותם *ἑπίκουροι*, *Ἐπίκουροι* *ἑπίκουροι*, דהיינו אלה שנלחמו לצידם / היו בעלי ברית של הטרויאנים (12.8.4). בתקופתו של סטראבון, אשר פעל במחצית השנייה של המאה הראשונה לפנה"ס ובראשית המאה הראשונה לספירה, הוגדרו לעיתים חילות עזר זרים, אשר סייעו לצבא הרומי בפעילותיו, כ־*symmachiarii*.⁶⁴

אני סבור, כי בהתחשב בנתונים הללו יש יסוד להשערה שלפיה ייתכן שכאשר סטראבון ציטט את המקור – הלא הוא דבריו של אלקאיוס – הוא לא נצמד אליו לגמרי. אומנם זוהי השערה בלבד, אך אם יש בה מן האמת זהו פתח ישיר להתבוננות מחדש בעדותו של אלקאיוס. רוצה לומר, שאם ייתכן שבמקור הוגדר אנטימינדיאס בתור *ἑπίκουρος*, כיצד נוכל לדעת בוודאות כי אפילו אזכורם של הבבלים בפרפרזה של סטראבון – *Βαβυλωνίους συμμαχοῦντα* – גם הוא שייך לאלקאיוס עצמו? בהתחשב במעתיקים ובפרשנים הרבים אשר עמלו על שיריו של אלקאיוס (בייחוד במהלך התקופה הלניסטית),⁶⁵ האם ייתכן שבמרוצת השנים תוקנו שורותיו הפואטיות בהתאם להשקפת עולמם? האם ייתכן, לדוגמה, כי במקור הוגדר אנטימינדיאס על ידי אלקאיוס בתור *ἑπίκουρος* של אשקלון שהייתה בתקופה זו בחסותה של מצרים, ולא דווקא כ־*Βαβυλωνίους συμμαχοῦντα*, דהיינו בן בריתם של הבבלים? בשחזור היפותטי שכזה, אנטימינדיאס נלחם לצידם של האשקלונים כנגד הבבלים, בעת שהיה שכיר חרב בצבא המצרי, כלומר ההפך הגמור ממה שמקובל לחשוב במחקר. ברם, האם ייתכן כי ברבות הימים תוחלף אשקלון, שבערב הכיבוש הבבלי בחדש כסלו שנת 604 לפנה"ס הוצב בה חיל מצב מצרי שהיה מורכב ברובו משכירי חרב יוונים,⁶⁶ דווקא בבבל? אני סבור כי אין לכך תשובה חד משמעית, אך הואיל וסביר

64 אומנם הכוונה המדויקת שמאחורי השימוש במושג זה בתקופה הרומית לא תמיד לגמרי ברורה (P. Southern, *The Roman Army: A Social and Institutional History*, Oxford (2007), p. 29). אך בהתחשב באזכורם של *symmachiarii* במקורות ההיסטוריים, סביר כי מדובר בחילות זרים אשר סייעו לצבא הרומי, לרבות בפרובינקיות (D. F. Graf, 'The Saracens and the Defense of the Arabian Frontier', *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 229 [1978], pp. 1–26; P. Southern, 'The Numeri of the Roman Imperial Army', *Britannia* 20 [1989], pp. 81–140; A. B. Bosworth, 'Arrian and Rome: The Minor Works', W. Haase [ed.], *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Teil II: Principat*, Berlin 1993, pp. 226–275).

65 J. B. Lidov, 'Sappho, Herodotus, and the Hetaira', *Classical Philology* 97 (2002), pp. 203–237

66 A. Fantalkin, 'Why Did Nebuchadnezzar II Destroy Ashkelon in Kislev 604 B.C.E.?', I. Finkelstein and N. Na'aman (eds.), *The Fire Signals of Lachish: Studies in the Archaeology and History of Israel in the Late Bronze Age, Iron Age, and Persian Period in Honor of David Ussishkin*, Winona Lake (2011), pp. 87–111

שהמקור אשר עומד לרשותנו עבר תהפוכות רבות, אין להוציא מכלל אפשרות כי מילותיו המקוריות של אלקאיוס שוננו במהלך התקופה ההלניסטית על מנת להעניק משקל רב יותר לגבורתו של אנטימנידאס (שהרי להיות בן בריתם של הבבלים, יש בכך יותר תהילה מאשר להיות בן בריתם של האשקלונים).⁶⁷

עם זאת, הדעה הרווחת גורסת כי לא זו בלבד שאנטימנידאס היה שכיר חרב בצבא הבבלי, אלא שהוא גם השתתף במסע עונשין של נבוכדנצר כנגד אשקלון. הביסוס לכך, לדעת רבים, נמצא לכאורה בפרגמנט 48 של אלקאיוס, אשר התגלה בין הפפירוסים של אוקסירינכוס (Oxyrhynchus):⁶⁸

]δ.[

]να[

]

]αι·

5] .[.]ωμαν

]av θάλασσαν ...the sea

]τω φέρεσθαι· ...to be carried

]κ' ὧν φέροιτο ...from where he might be carried

]α κατάγει ...destroys

10] Βαβύλωνος ἱρας ...of / from holy Babylon

67 וראו את השערתו של דייוויד טנרי, שלפיה ייתכן כי אנטימנידאס היה תחילה אפיקורוס של פרעה באזור אשקלון, אך לאחר הפסדו של המצרים נשאר באזור והציע את שירותיו למלך הבבלי; וראו D. W. Tandy, 'Trade and Commerce in Archilochos, Sappho, and Alkaios', R. Rollinger and Ch. Ulf (eds.) *Commerce and Monetary Systems in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction*, Stuttgart 2004, pp. 183–194

68 פפירוס אוקסירינכוס 1233, קטע 11; היוונית, בעקבות וויגט, סאפפו ואלקאיוס; תרגום לאנגלית, בעקבות מפקבל, שירה יוונית, קטע 48.

]ν Ἀσκάλωνα ... Askalon

κρ]ύοεντ' ἐγέρρην ... to stir up chilling (war?)

]ν κατ ἄκρας. ... from the summit

]τε κᾶσλον ... and good

15]ς Ἄϊδαο δῶμα ... (to?) the house of Hades

]λω νόησθαι ... to think

στ]εφανώματ' ἄμμι ... wreaths for us

] ταῦτα πάντα ... all these

]ο.[..] αὐτοὶ ... -selves

]δεν[

כפי שאפשר לראות, כל מה שהשתמר משירו המקורי של אלקאיוס הם קטעי משפטים, שיש בהם אזכור לכבל ולאשקלון בקונוטציה של מלחמה. בהתחשב בהנחה שלפיה פעל אלקאיוס בין 620 ל-570 לפנה"ס בערך, סביר להניח כי מה שהונצח בשירו הוא אכן ההרס של אשקלון בידי הבבלים ב-604 לפנה"ס. היה זה ג'רום קווין אשר הציע לראשונה כי יש לקשור בין אזכורן של אשקלון וכבל בפרגמנט 48 של אלקאיוס לבין העובדה הידועה כביכול כי לפי אלקאיוס, אנטימינידאס היה שכיר חרב בצבא הבבלי.⁶⁹ קווין הציע, כי בהתבסס על פרגמנט 48 של אלקאיוס, סביר להניח כי אנטימינידאס השתתף בחורבנה של אשקלון בכסלו שנת 604 לפנה"ס. תהיה סברה זו הגיונית ככל שתהיה, עם הזמן היא קיבלה חיים משלה ובמרוצת השנים התייחסו החוקרים אל השערתו של קווין כאל עובדה היסטורית ודאית.⁷⁰

J. D. Quinn, 'Alcaeus 48 (B 16) and the Fall of Ascalon (604 B.C.)', *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 164 (1961), pp. 19–20

70 כך, לפי בראון: '...it was to join in the destruction of Ascalon that Antimenidas crossed the sea, and here that he won glory by killing and capturing the enemies of Babylon' (T. F. R. G. Braun, 'The Greeks in the Near East', *Cambridge Ancient History* III.3. Cambridge 1982, pp. 1–31, esp. p. 22) 'The only documentary evidence we have for a mercenary at Ashkelon is one Antimenidas,

כלומר, מבחינתם של החוקרים הללו קיים אזכור היסטורי ודאי על אודות השתתפותו של אנטימנידאס בקרב אשקלון, על אף העובדה כי אנטימנידאס כלל לא הוזכר בפרגמנט 48 של אלקאיוס.

חוקרים אחרים שמו לב לעובדה כי קיימת הגזמה מסוימת בתיאורו של אלקאיוס את מעשיו של אחיו אנטימנידאס.⁷¹ לעומת זה, מוריס בואורה, בספרו הקלאסי על אודות השירה היוונית הלירית, גרס כי: 'Alcaeus is proud of his brother's exploit, but treats it lightly and gaily'⁷². לדעתי קיימת אפשרות כי לא מדובר בתיאור קליל אלא בתיאור סרקסטי, סגנון שבו אלקאיוס הצטיין במיוחד.⁷³ אכן, כל השורות הללו על חזרתו של אנטימנידאס מקצות תבל, על הקרב המשונה עם מי שנראה על פניו כמו גוליית הגיתי, על הצלת הבבלים מצרות גדולות: האם מדובר בהן ברצונו של אלקאיוס להאדיר את מעשיו של אחיו או שמא יש כאן תיאור סרקסטי ותו לא? אם כן, מה הייתה יכולה להיות הסיבה לסרקזם שכזה? למשל, אפשר לשער כי אנטימנידאס, כמו כל שכירי החרב היווניים במזרח במהלך התקופה הארכאית, שירת בצבא הסאיטי של מצרים,⁷⁴ אך במהלך אחד הקרבות נפל בשבי הבבלי. כעבור זמן מה חזר הביתה לאי לסבוס. אלקאיוס אחיו, המשורר הידוע במיטילנה, קיבל את פניו בשיר סרקסטי במיוחד, אשר סביר שהצחיק את

brother of the Greek poet Alcaeus who memorialized his exploits in the battle with Nebuchadnezzar there in verse' (J. C. Waldbaum, 'Trade Items or Soldiers' Gear? Cooking Pots from Ashkelon, Israel', D. Kacharava, M. Faudot and E. Geny [eds.], *Autour de la mer Noire. Hommage à Otar Lordkipanidzé*, Paris 2002, pp. 133–140, 'An ancient commentary (scholion) ... ואילו ראפלאוב אף מדגיש כי: at p. 138, n. 4) specifies that Antimenidas achieved his spectacular deed during Nebuchadnezzar's campaign against Ashkelon in 604' (ראפלאוב, יוונים, עמ' 208). ראוי לציין כי ראפלאוב, בהתבסס על מאמרו של קווין (ראה הערה 69 לעיל), לא מדייק בכמה נקודות חשובות, שהרי מחד גיסא, לא מדובר בסכוליון אלא בפרגמנט של אלקאיוס עצמו, ואילו מאידך גיסא, אין בפרגמנט הזה אזכור כל שהוא של אנטימנידאס.

71 ראו לדוגמה L. H. Wilson, *Sappho's Sweetbitter Songs: Configurations of Female Lyric and Male in Ancient Greek Lyric*, New York 1996, pp. 176–177

72 בואורה, שירה יוונית לירית, עמ' 140.

73 השו, לדוגמה A. W. Gomme, 'Interpretations of Some Poems of Alkaios and Sappho', *Journal of Hellenic Studies* 77 (1957), pp. 255–266; A. M. Andrisano, 'Iambic Motifs in Alcaeus Lyrics', A. Cavarzere, A. Aloni, and A. Barchiesi (eds.), *Iambic Ideas: Essays on a Poetic Tradition from Archaic Greece to the Late Roman Empire*, Lanham 2001, pp. 41–64

74 ראוי להזכיר כי לפי הסברה המקובלת אלקאיוס עצמו היה שכיר חרב בצבא המצרי במשך תקופה מסוימת (פייג', סאפפו ואלקאיוס, עמ' 223 הערה 2).

כל משתתפי המשתה שבו הוצג, לרבות ההטאירות. האם שחזור היפותטי כזה אכן אפשרי? אני סבור כי אין לכך תשובה חד משמעית, שהרי בסיכומו של דבר יש דרכים רבות מדי שבהן אפשר לפרש את שורותיו של אלקאיוס.

בשלב זה אפשר לסכם ולומר כי שירו של אלקאיוס, אשר הגיע דרך סטראבון, ויש בו אזכור כביכול של אחיו אנטימינידאס אשר נלחם לצידם של הבבלים (Βαβυλωνίους) (συμμαχοῦντα), הוא מקור בעייתי מאוד. למרות זאת, מקור זה שימש השראה יחידה למגוון של תאוריות על אודות העסקתם האפשרית של שכירי חרב יוונים בצבאות המזרח. לפי מרקו בטאלי ורבים אחרים, תיאור עלילותיו של אנטימינידאס על ידי אלקאיוס מצביע על דוגמה טיפוסית של חיי אריסטוקרט יווני מהתקופה הארכאית, שעוצבו על פי אמות מידה של הגיבורים ההומריים. האריסטוקרטים הללו, בנסותם לחקות את מעשיהם הגדולים של הגיבורים ההומריים, ניסו את מזלם בצבאות המזרח.⁷⁵ אני לעומת זאת, מתקשה להבין כיצד האריסטוקרטים המשווערים הללו מצאו את עצמם בצבאות המזרח? האם עשו את כל הדרך מלסבוס (במקרה של אנטימינידאס) עד לחצרו של מלך בבל ושם הציעו את שירותיהם? כמו כן, באיזו שפה הם דיברו, ומדוע לשער כי מלך בבל או נציגיו יהיו מעוניינים לשכור את שירותיו של חייל יחיד שכזה, הרי כוחם האמיתי של החיילים היוונים בשלהי התקופה הארכאית היה בלחימה בצוותים, הלא הם הפְּלִנְקֵס המפורסמים? חוקרים אחדים שעסקו בנושא, סברו כי לא מדובר באריסטוקרטים יחידים אלא דווקא ברבבות שכירים יוונים הופליטים⁷⁶ בצבאות המזרח במהלך התקופה הארכאית, לרבות בצבא הנאו־בבלי.⁷⁷ אולם אין בידינו ולו אזכור אחד בכל התעודות הנאו־בבליות על אודות שירותם של שכירי חרב יוונים בצבא הנאו־בבלי, לא כחיילים בודדים ולא כלוחמי פלנקס.

לסיכום, כל השחזורים ההיסטוריים בדבר העסקתם האפשרית של שכירי חרב יוונים בצבא הבבלי אינם מתקבלים על הדעת במצב הנוכחי של המחקר. נפילתה של ממלכת אשור בשלהי המאה השביעית לפנה"ס הובילה לשרשרת של אירועים אשר תוך זמן קצר עיצבו מחדש את פני המפה הגאו־פוליטית. לאחר הנסיגה האשורית

75 בטאלי, שכירי חרב, עמ' 26, 108–109; וראו בייחוד וולף נימאיאר, אשר תומך בתובנות הללו W. D. Niemeier, 'Archaic Greeks in the Orient: Textual and Archaeological Evidence', *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 322 (2001), pp. 11–32; idem, 'Greek Mercenaries at Tel Kabri and Other Sites in the Levant', *Tel Aviv* 29 (2002), pp. 328–331

76 הופליט, ὁπλίτης, חייל רגלי בעל חימוש כבד.

77 ראפלאוב, יוונים; N. Luraghi, 'Traders, Pirates, Warriors: The Proto-History of Greek Mercenary Soldiers in the Eastern Mediterranean', *Phoenix* 40 (2006), pp. 21–47

מדרום הלבנט סביב 635/640 לפנה"ס עבר האזור לשליטה מצרית. מבחינת המגעים בין העולם היווני והלבנט, חילופי השלטון הללו לוו בהופעה של שכירי חרב יוונים בשירותה של מצרים. בעקבות החורבן הבבלי והסתלקותה של מצרים, צומצמו הקשרים בין העולם היווני ללבנט בצורה מהותית במהלך תקופת השלטון הבבלי. למעשה, מדובר בחידושו של הדגם אשר אפיין את התפישה האשורית.⁷⁸ אומנם, לפי הדעה המקובלת במחקר, הבבלים – בדומה לפרעונים מצרים בתקופה הסאיטית (שושלת XXVI) – העסיקו שכירי חרב יוונים בצבאם, אך העדות היחידה לכך, הלא היא שירו של אלקאיוס המוקדש לשובו של אחיו אנטימנידאס, אינה אמינה דיה.

מקורות

- Iambi et Elegi Graeci ante Alexandrum cantati. Archilochus, Hipponax*, = ארכילוכוס
Theognidea, Edited by M. L. West, Oxford 1971
- Diogenes Laertius, *Lives of Eminent Philosophers*, Edited and Translated = דיוגנס לארטיוס
 by R. D. Hicks, Cambridge MA 1972
- Herodotus*, Edited and Translated by A. D. Godley, Cambridge MA 1920–1925 = הרודוטוס
- Libanius, *Selected Orations, Volume I: Julianic Orations*, Edited and Translated = ליבניאוס
 by A. F. Norman, Cambridge MA 1969
- Strabo, *Geography. Books I–XVII*, Edited and Translated by H. L. Jones, = סטראבון
 Cambridge MA 1917–1932
- Pausanias, *Description of Greece*, Edited and Translated by W. H. S. Jones, = פאוסניאס
 D. Litt and H. A. Ormerod, Cambridge MA 1918
- Polyaenus, *Stratagems of War*, Edited and Translated by P. Krentz and E. = פוליאנוס
 L. Wheeler, Chicago 1994
- D. Page, *The Oxyrhynchus Papyri. Part XXIX*, London 1963 = 2506 פפירוס אוקסירינוס
The Complete Fragments of Ctesias of Cnudos: Translation and Commentary = קטסיאס
 with Introduction by A. Nichols, PhD Dissertation, University of Florida 2008

רשימת הקיצורים

- C. M. Bowra, *Greek Lyric Poetry from Alcman to Simonides*, = בואורה, שירה יוונית לירית
 Oxford 1961
- M. Bettalli, *I mercenary nel mondo greco, vol. 1: Dalle origine = בטאלי, שכירי חרב
 alla fine del V. secolo a.C.*, Pisa 1995
- J. A. Brinkman, "The Akkadian Words for "Ionia" and "Ionian"", R. F. = ברינקמן, אכדית
 Jr. Sutton (ed.), *Daidalikon: Studies in Memory of Raymond V. Schoder*, Wauconda
 1989, pp. 53–71

- A. P. Burnett, *Three Archaic Poets: Archilochus, Alcaeus*, = שלושה משוררים
Sappho, Chicago 1983
- D. Dueck, 'Strabo's Use of Poetry', D. Dueck, H. Lindsay and S. = סטראבון
Pothecary (eds.), *Strabo's Cultural Geography: The Making of a Kolossourgia*,
Cambridge 2005, pp. 86–107
- P. W. Haider, 'Griechen im Vorderen Orient und in Ägypten', Ch. Ulf = יונית
(ed.), *Wege zur Genese griechischer Identität: Die Bedeutung der früharchaischen
Zeit*, Berlin 1996, pp. 59–115
- E. F. Weidner, 'Jojachin, König von Juda, in babylonischen = יהויכין,
Keilschrifttexten', *Mélanges Syriens offerts à monsieur René Dussaud, vol. 2*
[Bibliothèque Archéologique et Historique 30], Paris 1939, pp. 923–935
- E. -M. Voigt, *Sappho et Alcaeus. Fragmenta*, Amsterdam 1971 = סאפפו ואלקיאוס
- B. M. Lavelle, 'Epikouros and Epikouroi in Early Greek Literature = אפיקורוס
and History', *Greek, Roman and Byzantine Studies* 38 (1997), pp. 229–262
- G. Nagy, 'Transmission of Archaic Greek Sympotic Songs: = מלסבוס לאלכסנדריה
From Lesbos to Alexandria', *Critical Inquiry* 31 (2004), pp. 26–48
- A. Fantalkin, 'Identity in the Making: Greeks in the Eastern Mediterranean = זהות
during the Iron Age', A. Villing and U. Schlotzhauer, (eds.), *Naukratis: Greek
Diversity in Egypt. Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern
Mediterranean*, London 2006, pp. 199–208
- D. Page, *Sappho and Alcaeus: An Introduction to the Study of* = סאפפו ואלקיאוס
Ancient Lesbian Poetry, Oxford 1955
- R. Zadok, 'On Anatolians, Greeks and Egyptians in "Chaldean" = על אנטולים
and Achaemenid Babylonia', *Tel Aviv* 32 (2005), pp. 76–106
- A. Kuhrt, 'Greek Contacts with the Levant and Mesopotamia in the First = קורט,
Half of the First Millennium BC: A View from the East', G. R. Tsetschladze and
A. M. Snodgrass (eds.), *Greek Settlements in the Eastern Mediterranean and the
Black Sea*, Oxford 2002, pp. 17–40
- D. A. Campbell, *Greek Lyric 1: Sappho and Alcaeus*, Cambridge = שירה יונית
MA 1982
- P. Kaplan, 'The Social Status of the Mercenary in Archaic Greece', V. = שכיר חרב
B. Gorman and E. W. Robinson (eds.), *Oikistes: Studies in Constitutions, Colonies,
and Military Power in Ancient World Offered in Honor of A. J. Graham*, Leiden
2002, pp. 229–243
- K. A. Raaflaub, 'Archaic Greek Aristocrats as Carriers of Cultural = יוניים
Interaction', R. Rollinger and Ch. Ulf (eds.), *Commerce and Monetary Systems
in the Ancient World: Means of Transmission and Cultural Interaction*, Stuttgart
2004, pp. 197–217

